

Innst. S. nr. 110.

(1998-99)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om morsmålsopplæring i grunnskolen.

St.meld. nr. 25 (1998-99).

Til Stortinget.

SAMMENDRAG

Meldingen behandler opplæringen for elever fra språklige minoriteter i grunnskolen med særlig vekt på morsmålsopplæringen, jf. Stortingets vedtak 12. juni 1997 og Innst. S. nr. 225 (1996-97) om innvandringsmeldingen, Innst. S. nr. 15 (1995-96) om ny læreplan og NOU 1995:12.

Regjeringen legger til grunn at det er det enkelte barns forutsetninger og språklige bakgrunn som må være utgangspunktet for hvordan opplæringen i grunnskolen skal tilrettelegges. Det offentliges ansvar på dette området er primært knyttet til enkeltelevens utviklings- og utdanningsmuligheter i Norge. Elevene skal få tilbud om særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig undervisning inntil de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge den vanlige opplæringen med godt utbytte.

Regjeringen går inn for at elever med begrensede norskerferdigheter får tilbud om morsmålsopplæring. Denne opplæringen vil det være størst behov for de fire første årene i grunnskolen, knyttet til den første lese- og skriveopplæringen. Tilbudet kan likevel strekke seg over hele barnetrinnet når det er behov for det, dvs. i sju år. Undervisningen i morsmål (førstespråk) skal vanligvis ikke gå på bekostning av annen opplæring. Så langt det er praktisk mulig, bør morsmålsopplæringen legges i tilknytning til elevenes skoledag. Den tospråklige opplæringen skal integreres i den vanlige opplæringen.

Når elevene kommer til ungdomstrinnet, bør morsmålet så langt det lar seg gjennomføre kunne velges som tilvalgsspråk. Det vil gi god sammenheng til videregående opplæring der det er mulig å velge morsmålet som B- eller C-språk. For elever som kommer til landet i løpet av skolealderen, kan det være

aktuelt å gi tospråklig opplæring også på ungdomstrinnet.

For elever med særskilt behov for spesialundervisning er det viktig å få en tidlig diagnostisering av barnas vanskeligheter, om mulig allerede i tidlig småbarnsalder. Kompetansen på dette feltet skal styrkes.

Departementet tar sikte på å gi forskrifter om kommunens plikt til å gi elever fra språklige minoriteter nødvendig morsmålsopplæring, tospråklig opplæring og særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Dette vil innebære at kommunene ikke på et generelt grunnlag kan vedta at det ikke skal gis morsmålsopplæring i kommunen. Det må som i dag foretas en vurdering ut fra den enkelte elevs situasjon.

Forskriften vil også omtale minste gruppestørrelse og omfang av opplæringen. Det vil videre bli lagt til grunn at dersom det ikke kan skaffes kvalifisert morsmåls lærere, skal kommunen på best mulig måte tilpasse opplæringen til elevenes forutsetninger. Forskriften, som er hjemlet i opplæringsloven § 2-8, vil bli sendt på alminnelig høring våren 1999.

Departementet mener det er viktig at morsmålsopplæringen blir så likeverdig som mulig over hele landet. Departementet vil derfor få utarbeidet en læreplan med vekt på den første lese- og skriveopplæringen, videre en læreplan for morsmål som tilvalgsfag og en veiledning med omtale av bl.a. ulike modeller for organisering og tilpasning av opplæringen. På grunnlag av læreplanene vil departementet legge til rette for kompetanseutvikling for morsmåls lærere.

Departementet går inn for at det statlige tilskuddet til opplæring for elever fra språklige minoriteter fortsatt skal gis som øremerket tilskudd. Begrunnelsen er at tilbudet både i omfang og innhold varierer i betydelig grad. Departementet foreslår imidlertid en forenkling av fordelingskriteriene. Tilskuddet vil i hovedsak bli

foreslått fordelt etter antall elever med behov for særskilt opplæring i den enkelte kommune. En kortfattet plan for omfang og organisering av opplæringen legges til grunn. Midlene gis som rammebevilgning, uten detaljerte vilkår. Planen, og rapportering som i dag gjennom Grunnskolens informasjonssystem (GSI), vil være grunnlag for dialog mellom statens utdanningskontor og kommunen om opplæringen for språklige minoriteter. Departementet tar sikte på å etablere den nye tilskuddsordningen fra skoleåret 2000-01. Ordningen vil bli nærmere beskrevet i kommuneøkonomiproposisjonen for år 2000.

Det er vanskelig å skaffe kvalifiserte morsmåslærere i nesten alle fylker. Departementet påpeker at morsmåslærerne er en viktig ressurs for skolen, og at de i tillegg har sentrale oppgaver i kontakt med hjemmene. Flere tiltak er nødvendig for at morsmåslærerne skal få godkjent lærerutdanning. Det bør legges til rette for den tilleggsutdanningen ved norske høyskoler som er nødvendig for å få godkjent utdanningen fra hjemlandet. Videre er det behov for etterutdanning spesielt tilrettelagt for morsmåslærere, så vel som etterutdanning sammen med skolens øvrige personale. Departementet vil legge til rette for kompetanseutvikling også for lærere som underviser i morsmål. Arbeid er ellers i gang med å utrede oppgaver og funksjoner for to kvalifiseringscentre for lærere som underviser språklige minoriteter, jf. St.meld. nr. 17 (1996-97). Departementet vil for øvrig behandle rekruttering av lærere i en egen melding og vil komme tilbake til eventuelle tiltak.

Departementet mener det er viktig at skoler og kommuner arbeider for å finne nye, bedre og kanskje utradisjonelle modeller for å organisere opplæringen og øke læringsutbyttet for elevene. Departementet vil stimulere kommuner til lokalt forsøks- og utviklingsarbeid på dette området. Bruk av opplæringslovens forsøkshjemmel kan bli aktuelt. Departementet kommer tilbake til dette i stortingsmeldingen om nasjonal vurdering. Meldingen redegjør ellers for ulike prosjekter bl.a. klasseromsforskning, språktrening for grupper av femåringer og prøveprosjekt med gratis barnehagetilbud.

Departementet mener opplæringen for språklige minoriteter bør inngå i den skolebaserte vurderingen, og at kvaliteten på tilbudet bør gjøres til gjenstand for nasjonal vurdering. Dette blir nærmere omtalt i meldingen om nasjonal vurdering.

Departementet understreker betydningen av hjelpemidler for å kartlegge elevenes språklige ferdigheter. Departementet vil styrke innsatsen for å utvikle kartleggingsmaterieell til hjelp i dette arbeidet.

Når det gjelder økonomiske og administrative konsekvenser, vil tiltakene som er beskrevet i meldingen ikke innebære behov for økte bevilgninger. Forskriften til opplæringsloven vil klargjøre kommunens plikt til å gi elever fra språklige minoriteter nødvendig opplæring. Omleggingen av tilskuddsordningen tar

sikte på forenkling og mer målrettet og effektiv bruk av midlene.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Anneliese Dørum, Sigvald Oppebøen Hansen, lederen Grete Knudsen, Synnøve Konglevoll, Rune E. Kristiansen og Tomas Norvoll, fra Fremskrittspartiet, Ursula Evje og Ulf Erik Knudsen, fra Kristelig Folkeparti, Sigmund Kroslid og Arne Lyngstad, fra Høyre, Inge Lønning og Petter Løvik, fra Senterpartiet, Marit Tingelstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Rolf Reikvam, og fra Venstre, Berit Kvæven, vil innledningsvis understreke at alle barn skal ha lik rett til utdanning. Opplæringstilbudet til barn og unge må tilpasses deres evner og forutsetninger. Elever fra språklige minoriteter skal derfor ha de samme muligheter, rettigheter og plikter som medelever med norsk som morsmål.

Komiteen vil understreke den betydning kontakten mellom foreldre, lærere og skole har for barnas utvikling generelt og minoritetselvene spesielt. Språket er det viktigste kommunikasjonsmiddelet. Når en ikke mestrer språket, blir en satt utenfor det sosiale fellesskap og den faglige utvikling. Det kan igjen føre til isolasjon, noe som er svært alvorlig ikke bare for barn og ungdom, men også for samfunnet. Komiteen vil understreke målet om at alle skal ha mulighet til å delta i samfunnet på like vilkår, både innen utdanning og arbeidsliv. Komiteen konstaterer at det fortsatt er et stykke igjen før dette målet er nådd.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at morsmåsoplæring og tospråklig undervisning - foruten å bidra til trygghet på eget ståsted - gir grunnlag for en god norskopplæring.

Det er viktig at barn fra minoritetsgrupper er stolte av sin egen kulturbakgrunn. Det å få opplæring på eget morsmål er med på å løfte frem egen kulturbakgrunn og styrke og utvikle egen identitet.

Flertallet er enig med Regjeringen i at begrepsutvikling og språklig forståelse er avhengig av trening i eget morsmål. Derfor må den enkelte elevs forutsetninger være utgangspunktet for tilpasset opplæring.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Høyre, Senterpartiet og Venstre, viser til at flertallet i komiteen i Innst. S. nr. 15 (1995-96) mente:

«... at siktemålet for tospråklig undervisning primært skal være at elevene lærer seg norsk for å fungere i det norske samfunnet.»

Dette flertallet er kjent med at det er stor forskjell kommunene imellom når det gjelder antall elever fra språklige minoriteter som har behov for morsmålsopplæring og særskilt norskopplæring. Mens det av et samlet elevtall her i landet er 8 pst. språklige minoriteter, er tallet i Oslo ca. 27 pst.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, slutter seg til meldingen som foreslår å forskriftsfeste kommunenes plikt til å gi nødvendig opplæring i morsmål, tospråklig opplæring og særskilt norskopplæring. Ulike forskningsrapporter har påvist sammenhengen mellom å mestre eget morsmål og å lære norsk og andre skolefag. Dette flertallet mener at en i tillegg til å definere morsmålsopplæringen som et redskapsfag også må vektlegge det kulturelle og identitetskapende ved morsmålsopplæringen.

Dette flertallet vil bemerke at omtalen av minste elevtall/gruppestørrelse ikke må forstås slik at kommunene kan la være å gi minoritetsspråklige elever tilbud om morsmålsopplæring, men må søke å finne best mulig praktiske løsninger der den enkelte elevs behov skal være avgjørende. Dette kan for eksempel bety at kommuner med få elever samarbeider om morsmålsopplæring. Dette flertallet viser til undersøkelser gjort av Høgskolen i Hedmark 1998 som dokumenterer at det i Oslo gis morsmålsopplæring og særskilt norskopplæring til en relativt liten andel av elevene.

Et fjerde flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, understreker at alle kommuner skal tilby morsmålsopplæring til minoritetsspråklige elever som har behov for det, men kommunene må selv velge den mest hensiktsmessige organiseringen av opplæringen.

Av meldingen framgår det at morsmålsopplæringen særlig skal gjelde fra 1. t.o.m. 4. klasse. Dette flertallet mener at elever som kommer inn i skolen på senere klassetrinn og som har behov for morsmålsopplæring, også skal sikres i et 4 års løp.

Dette flertallet vil understreke at dette ikke utelukker at enkelte elever kan trenge morsmålsopplæring i flere år for å følge den faglige utviklingen, for eksempel elever som har behov for hjelp til begrepsutvikling og dybdeforståelse på norsk. Samtidig kan det være elever som ikke trenger fire år da de allerede kan løse «lesekode» på sitt morsmål. Dette flertallet mener det er viktig at elever som kommer til landet i løpet av skolealderen også får tilrettelagt tospråklig undervisning så lenge det er nødvendig.

Morsmålsopplæringen skal gis inntil barna har tilstrekkelig kunnskaper i norsk til å følge den vanlige opplæringen i skolen. Et femte flertall, med-

lemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, vil understreke at dette reiser to viktige spørsmål. For det første må det avklares ved skolestart om barnet har tilstrekkelige norskkunnskaper slik at det ikke trenger morsmålsopplæring. For det andre må det dersom barnet har fått morsmålsopplæring på et eller annet tidspunkt, avgjøres om norskkunnskapene er tilstrekkelige slik at det ikke lenger er behov for morsmålsopplæring. Dette flertallet vil understreke at det må utvikles gode modeller for kartlegging av barnas kunnskaper. Dette flertallet mener at denne kartleggingen ikke må skje på grunnlag av standardiserte tester. Norskferdighetene til et barn er et komplekst nettverk av integrerte delkunnskaper. Dette flertallet mener derfor at en må legge avgjørende vekt på lærergruppebasert lokal kartlegging av barnas kunnskaper og skolefremgang.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke den positive effekt kjennskap til og utvikling av flerspråklighet kan ha for det norske samfunn. Flertallet mener det er viktig for det norske samfunnet at det finnes folk som mestrer ulike språk og som har god kjennskap til andre kulturer. Norge har en omfattende internasjonal handel og samkvem med ulike land og det å ha kunnskap om andre kulturer og nødvendig språkkunnskap, er ofte en betingelse for om en skal lykkes internasjonalt. Flertallet er for øvrig enig i at morsmål kan gis som tilvalgsfag på ungdomstrinnet.

Videre er flertallet av den oppfatning at skolene bør søke å finne løsninger for å legge til rette for at den enkelte elev, eller grupper av elever, skal kunne arbeide videre med eget morsmål gjennom prosjektarbeid eller lignende dersom de ønsker det.

Flertallet vil imidlertid understreke at morsmålsopplæringen bør legges slik at det ikke går på bekostning av andre fag. Undervisningen kan for eksempel legges før eller etter ordinær skoletid.

Flertallet ser det som viktig at også fremmedspråklige elever med særskilt behov for spesialundervisning får en tidlig diagnostisering slik at støttetiltak kan settes inn i tide. Erfaringer viser at jo tidligere dette skjer, jo større er muligheten for at elevene kan følge undervisningen. Det er meget viktig at dette følges opp av helsestasjoner, barnehager og skoler. Flertallet vil også peke på de mulighetene som ligger i språklæring gjennom lek, i barnehage og skolefritidsordninger.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, har merket seg at tospråklig assistanse i barnehager har stor betydning for elevenes språklige trygghet. Gratis barnehage tilbud for denne gruppen er under utprøving i en bydel i Oslo, og dette flertal-

let merker seg at denne ordningen vurderes utvidet og ser positivt på dette.

Dette flertallet viser til meldingen der det framgår at departementet - i samarbeid med Barne- og familiedepartementet - vil ta initiativ til et prosjekt der det vil bli lagt vekt på systematisk språktrening for grupper av femåringer i noen kommuner.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, er tilfreds med at det skal utvikles læreplaner både for første lese- og skriveopplæring og en læreplan for morsmål som tilvalgsfag. Dette flertallet vil peke på at de læreplaner vi her snakker om, skal være slik at de kan brukes utover de første skoletrinnene. Læreplanene skal omhandle grunnleggende prinsipper for lese- og skriveopplæring, begrepsopplæring og flerkulturelle temaer som støttestoff.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er viktig at morsmåslærere har den nødvendige kompetanse, og er tilfreds med at departementet vil legge til rette for kompetanseutvikling for den aktuelle lærergruppe.

Flertallet vil understreke morsmåslærernes viktige rolle for kontakten mellom foreldre og lærere/skole. Det må være et viktig mål å integrere morsmåslærere i det øvrige lærermiljøet slik at de får del i et sosialt fellesskap og at den spesielle kompetansen disse lærerne har, kan komme andre lærere til nytte.

Flertallet mener det må settes inn tiltak slik at folk med lærerutdanning fra andre land lettere kan få godkjent sin kompetanse. Flertallet har merket seg at departementet sier at det bør legges til rette for tilleggsutdanning ved norske høgskoler og at etterutdanning for morsmåslærere må tilbys på lik linje med annen etterutdanning. Flertallet forventer at dette blir nærmere utredet i den varslede melding om lærerrekuttering.

Flertallet registrerer at departementet har fulgt opp Stortingets intensjon om to kvalifiseringssentra for lærere som underviser språklige minoriteter. Flertallet er tilfreds med at dette arbeidet er i gang. Flertallet vil påpeke at situasjonen i Oslo er spesiell med en meget stor og uensartet gruppe barn med ulik kulturell og språklig bakgrunn. Dette krever tilsvarende mange morsmåslærere. Flertallet vil be om at departementet har tett dialog med Oslo med sikte på å finne gode, praktiske løsninger for å sikre mange nok og kvalifiserte morsmåslærere.

Flertallet støtter departementet som oppfordrer til forsøk med hensyn til varierte og fleksible løsninger for morsmåls- og særskilt norskopplæring.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti,

Senterpartiet og Venstre, ser positivt på departementets forslag om at statlige tilskudd fortsatt skal øremerkes pga. svært ulike behov i kommunene, men har merket seg at dette senere skal gå over til en form for rammetilskudd basert på kommunenes innrapporterte behov og kortfattede planer. Kommunenes Sentralforbund har uttalt i høringer at de går inn for øremerkede tilskudd for å sikre tilstrekkelige midler til morsmålsopplæringen.

Dette flertallet er tilfreds med at departementet vil utarbeide hensiktsmessig kartleggingsmaterieell til hjelp for skoler/kommuner som skal dokumentere elevenes behov. Dette er også framhevet av lærerorganisasjonene i deres høringsuttalelser til komiteen.

Dette flertallet har merket seg at det fra kommunenes side skal lages enkle planer for morsmålsopplæringen som skal ligge til grunn for statstilskuddet. Dette flertallet har registrert at kommunenes egenandeler er økt betydelig den senere tid, og ber departementet ha dette med i sine vurderinger når morsmålsopplæringen heretter skal bli mer målrettet.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, vil også understreke statlige myndigheters ansvar i å påse at de øremerkede tilskuddene går til morsmålsopplæring. I meldingen sies det at for perioden 1992-1996 ikke er foretatt registrering av andelen elever fra språklige minoriteter som har fått særskilt norskopplæring. Øremerket tilskudd forutsetter en tett oppfølging fra departementets side. Uten et skikkelig statistikkgrunnlag er det umulig å vite om pengene er gått til det de var bevilget til.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer med tilfredshet at Regjeringen har lagt frem St.meld. nr. 25 (1998-99) Om morsmålsopplæring i grunnskolen. Meldingen omhandler opplæring for elever fra språklige minoriteter i grunnskolen med særlig vekt på morsmålsopplæring. Disse medlemmer er imidlertid uenig i svært mange av de konklusjoner som fremkommer i meldingen.

Disse medlemmer registrerer at det i 1997 fra statens side ble utbetalt tilskudd til særskilt norskopplæring og morsmålsopplæring for til sammen 448,8 mill. kroner. Av dette gikk ca. to tredjedeler til tilpasset norskopplæring og en tredjedel til morsmålsopplæringen. Det er forutsatt en kommunal andel på ca. 10 pst.

Disse medlemmer registrerer at andelen barn med fremmedspråklig bakgrunn er generelt sterkt økende i Norge. Dette gjelder spesielt i de større byene. I Oslo er det for eksempel ca. 27 pst. av førsteklassingene med fremmedkulturell bakgrunn. Det er ca. 120 forskjellige språk blant elevene i Oslo-skolene. Et av hovedtrekkene ved utviklingen er at de fremmedkulturelle er konsentrert i enkelte bydeler (ved enkelte

skoler). Dette er et trekk man ser igjen i andre byer, blant annet Drammen.

Disse medlemmer registrerer at barn fra innvandremiljø generelt presterer dårligere på skolen enn norske barn i alle fag. Trekkene går igjen hos barn av 1., 2. og 3. generasjons innvandrere.

Disse medlemmer registrerer at de dårlige resultatene ser ut til å forplante seg videre i livet for personer med fremmedkulturell bakgrunn. Dette kan sees blant annet i form av høyere frafall i videregående skole, vanskeligheter med sysselsetting og en overrepresentasjon innen enkelte typer av kriminell virksomhet.

Disse medlemmer registrerer at Regjeringen legger til grunn at elevene skal få tilbud om særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig undervisning (man tar sikte på å gi forskrift). Denne opplæringen vil det etter Regjeringens mening være størst behov for de fire første årene i grunnskolen, knyttet til den første lese- og skriveopplæringen. Tilbudet kan likevel strekke seg over hele barnetrinnet når det er behov for det, dvs. inntil syv år. Undervisning i morsmål (førstespråk) skal vanligvis ikke gå på bekostning av annen opplæring. Så langt det er praktisk mulig, bør morsmålsundervisningen legges i tilknytning til elevenes skoledag. Den tospråklige opplæringen skal integreres i den vanlige opplæringen.

Disse medlemmer registrerer at meldingen viser til undersøkelser hvor det hevdes at elever fra språklige minoriteter ikke vil beherske læring tilfredsstillende med mindre de har gode kunnskaper i eget språk (morsmål).

Disse medlemmer mener det ut fra de erfaringer man har gjort så langt ikke er grunn å tro at morsmål er den riktige veien til å integreres i det norsk samfunn. Disse medlemmer vil her vise til de dårlige resultater man har fått selv om man i en årrekke har drevet med morsmålsopplæring. Disse medlemmer vil også hevde at det logisk sett er å anta at mindre fokusering på eget språk, øker elevenes kunnskap i norsk hurtigere.

Disse medlemmer vil altså anføre at man har svært vanskelig for å se den påståtte direkte sammenheng mellom ferdigheter i morsmålet og ferdigheter i norsk. Det er etter disse medlemmers syn ikke bevist eller sannsynliggjort at morsmålsundervisning har noen positiv effekt på elevenes læringsutbytte.

Disse medlemmer går inn for at en integreringsspolitikk med vekt på at sentrale regler, normer og verdier skal være felles for hele befolkningen i Norge - og at disse må gå foran hensynet til enkeltgruppers ønsker i skoleverket. Under enhver omstendighet mener disse medlemmer at særkostnader som måtte oppstå i skoler og andre offentlige institusjoner basert på individuelle krav, i utgangspunktet skal dekkes av den enkelte selv (eller foreldrene) dersom kravet har sitt utspring i kultur, etnisk bakgrunn eller religion.

Disse medlemmer registrerer også at de fleste språklige minoriteter gjør aktivt bruk av morsmålet i

daglig kommunikasjon med sine nærmeste. De fleste søker også sine likesinnede i skole og fritid, og gjengmentaliteten er beklageligvis dominerende. På grunn av dårlige kunnskaper om norsk kultur og språk, rekrutteres ungdommene til gjenger for å ha tilhørighet i et fellesskap. Denne tendens gir en base for den ungdomskriminaliteten utført av språklige minoriteter som vi ser i dag, og som de fleste politikere hevder å være bekymret for.

Disse medlemmer mener et virkemiddel for å få slutt på kriminalitet utført av språklig minoriteter, er at de så fort som mulig lærer seg skikkelig norsk - og bruker språket både i sosiale sammenhenger, skole og arbeid. Dette vil bidra til å utjevne sosiale og kulturelle forskjeller, lette integrering og svekke barrieren i forhold til «etniske nordmenn».

Disse medlemmer mener at dersom det skal gis morsmålsundervisning i grunnskolen må dette ikke skje på bekostning av andre fag. Undervisningen må derfor legges utenom ordinær skoletid.

Disse medlemmer vil også bemerke at lik behandling av alle fra det offentlige side, der alle særytelser for språklige minoriteter fjernes, vil forebygge motsetninger mellom nordmenn og disse gruppene.

Disse medlemmer vil understreke at selv om Fremskrittspartiet mener morsmålsopplæring ikke skal belaste offentlige budsjetter, skal det være fritt opptil de enkelte språklige minoriteter å drive denne type opplæring. Undervisningen kan for eksempel drives av forskjellige trossamfunn eller organisasjoner. En forutsetning er imidlertid at den ikke går på bekostning av det enkelte barns ordinære skolearbeid og norskopplæring.

Disse medlemmer er av den formening at læring av norsk bør skje så tidlig som mulig i hjemmet. Personer fra språklige minoriteter bør få plikt til å tilpasse seg det norske samfunn - og lære seg og sine det norske språket. Denne plikt bør være særlig tung for foreldre med små barn.

De må tilegne seg tilfredsstillende kunnskaper i norsk, som må være det felles språk for vårt samfunn.

Det bør være samme plikt for foreldre til barn fra språklige minoriteter til, på samme måte som det er norske foreldres plikt, etter barneloven, å sørge for at barn født i Norge har tilstrekkelige norskkunnskaper når de presenteres for opptak i de ordinære offentlige skoler. I de tilfeller der det avdekkes at foreldre ikke har fulgt opp sine plikter på dette felt, bør det medføre reaksjoner som bøter og/eller oppfølging fra barnevernet.

I den grad Fremskrittspartiets syn ikke vinner frem - dvs. at Stortinget ikke vedtar fjerning av den offentlig finansierte morsmålsopplæringen - vil disse medlemmer gi sin støtte til forslaget om at det er nødvendig med flere tiltak for at morsmålslærere skal få godkjent lærerutdanning, blant annet at lærere for språklige minoriteter skal slippe eksamen i norsk sidemål.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

- «1. Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at elever fra språklige minoriteter skal ha de samme muligheter, rettigheter og plikter som medelever med norsk som morsmål. Morsmålsopplæring i annet enn norsk avskaffes i offentlig regi og anses som en privatsak.
2. Stortinget ber Regjeringen basere sin politikk på at det er foreldre til barn fra språklige minoriteters plikt til, på samme måte som det er norske foreldres plikt, etter barnelovgivningen, å sørge for at barn født i Norge har tilstrekkelige norskkunnskaper når de presenteres for opptak i de ordinære offentlige skoler. I de tilfeller der det avdekkes at foreldre ikke har fulgt opp sine plikter på dette felt, bør det medføre reaksjoner som bøter og/eller oppfølging fra barnevernet.
3. Stortinget ber Regjeringen vurdere en utvidelse av skoledagen for elever med manglende norskkunnskaper og intensivere norskopplæringen av slike elever.»

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at det må være et mål at fremmedspråklige elever så snart som mulig etter skolestart skal ha slike norskkunnskaper at de uten problemer kan følge undervisning på norsk. For å nå dette målet, må skolen i det enkelte tilfelle vurdere hvilke metoder og tiltak som best mulig imøtekommer elevens behov. I den grad skolen finner det hensiktsmessig og nødvendig, må morsmålsundervisning, tospråklig undervisning og ekstra norskopplæring kunne benyttes. Disse medlemmer mener at den primære oppgave for skolen er å gi tilstrekkelig ferdighet i bruk av norsk, og mener i likhet med meldingen at tilbud om morsmålsopplæring bør gå til elever med begrensede norskferdigheter.

Disse medlemmer er enig i at det er den enkelte elevs forutsetninger og språklig bakgrunn som må være utgangspunktet for hvordan opplæringen i grunnskolen skal tilrettelegges. Etter disse medlemmers oppfatning er det en naturlig konsekvens av dette synet at tiltak som morsmålsopplæring/tospråklig opplæring må vurderes på samme måte som andre hjelpe- og støttetiltak som brukes i grunnskolen for å oppfylle kravet om å gi den enkelte elev opplæring i overensstemmelse med evner og forutsetninger. Disse medlemmer mener derfor at det ikke er nødvendig å vedta egne forskrifter og læreplaner, som pålegger kommunene spesielle forpliktelser når det gjelder morsmålsopplæring. Disse medlemmer regner det som en selvfølge at den enkelte kommune - fortrinnsvis med ansvaret delegert ned til den enkelte skole - vil bruke de metoder og tiltak som er mest egnet i det enkelte tilfelle. Ut fra de samme prinsipper mener disse medlemmer at finansieringen av morsmålsopplæring/tospråklig opplæring bør skje på samme måte som for annen undervisning. Disse medlemmer ser ingen grunn til å opprettholde en finansieringsform som kan gi inntrykk av at tilbud om morsmålsopplæring er vikti-

gere - og høyere prioritert fra statens side - enn andre deler av det samlede undervisningstilbud. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen legge til grunn at morsmålsopplæring/tospråklig opplæring skal vurderes på lik linje med andre tiltak/metoder som brukes i grunnskolen for å kunne gi den enkelte elev en undervisning tilpasset evner og forutsetninger. Dette betyr bl.a. at det ikke gis egne forskrifter om kommunenes plikt til å tilby morsmålsopplæring/tospråklig opplæring, at det ikke utarbeides egne læreplaner for morsmålsopplæring og at de spesielle statlige tilskudd til morsmålsopplæring oppheves.»

Disse medlemmer henviser også til at Høyre i Dokument nr. 8:28 (1998-99) - som nå ligger til behandling i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen - har foreslått at det settes i gang prøveprosjekter med ekstra norskopplæring for førskolebarn som ikke har tilstrekkelige ferdigheter i norsk. Hvis Høyres forslag blir gjennomført, vil dette etter hvert redusere behovet for morsmålsopplæring/tospråklig undervisning i grunnskolen. Disse medlemmer mener at også dette forhold taler i retning av at man unngår å binde kommunene gjennom forskrifter om og øremerkede tilskudd til morsmålsundervisning, siden en slik binding i praksis vil gjøre det vanskeligere for kommunene å satse på utbygging av norsktilbud for barn i førskolealder.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser innledningsvis til merknadene i Innst. O. nr. 70 (1997-98) om lov om grunnskolen og videregående opplæring (opplæringsloven). Sosialistisk Venstreparti foreslo å lovfeste at elever fra språklige minoriteter skulle ha rett til tilrettelagt språk- og fagundervisning. I lovforslaget foreslo vi at morsmålsfaget skulle være tilleggsfag på barnesteget og valgfag på ungdomstrinnet. Dette medlem tar til etterretning at det heller ikke nå er flertall for å lovfeste individuell rett til morsmålsopplæring.

Dette medlem mener at en morsmålsopplæring også må ha som mål å skape funksjonell tospråklig for fordi det vil være viktig for det norske samfunnet.

Dette medlem merker seg at meldingen foreslår at morsmålsopplæring i hovedsak skal gis i 1.-4. klasse for elever med begrensede norskferdigheter. Dette medlem vil minne om at en fjerdekladding er 9 år. Begrep og morsmål er ikke ferdig utviklet i denne alder. Dette medlem mener derfor at kommunens plikt til å gi morsmålsopplæring også må omfatte mellomtrinnet og ungdomstrinnet. Meldingen understreker at det er elevenes behov som skal være avgjørende for hvilke tilbud som skal gis. Mange elever kommer til Norge etter skolestart med så dårlige kunnskaper om eget morsmål at det hemmer norskopplæringen. Å knytte morsmålsopplæringen til de fire

første årene i skolen vil derfor være uheldig. Dette medlem mener derfor at det må lages læreplaner for hele grunnskolen.

Dette medlem mener det er viktig at morsmålsopplæringen blir gitt som valgfag på ungdomstrinnet. Opplæringen bør i all hovedsak organiseres slik at den blir lagt i tilknytning til skolens øvrige undervisning. Dersom undervisningen legges til ettermiddags- og kveldstid, vil dette begrense barnas muligheter til å delta i ulike fritidsaktiviteter sammen med andre barn. Bedre politikk for integrering og inkludering er avhengig av at barn fra innvandrer miljøer kan delta i tradisjonelle fritidsaktiviteter.

Dette medlem er enig i at tilskuddet til morsmålsopplæring fortsatt skal være øremerket. Det foreslås at tilskuddet skal forenkles og bli mer rammepreget enn dagens ordning. Som grunnlag for tildeling skal kommunene utarbeide en plan for opplæringen. Dette medlem er bekymret dersom fremtidig tilskudd skal gjøres direkte avhengig av kommunale planer. Kommunale planer uten at kommunenes ansvar er klart definert i lov eller forskrifter vil trolig være av varierende kvalitet. Det kan derfor lett bli galt om det er disse planene som skal danne grunnlag for tilskudd. Dette medlem mener at det skal være faktisk behov, antall elever i kommunen som tilhører språklige minoriteter, elevenes alder og antall språkgrupper som skal være beregningsgrunnlag for tilskudd.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Elever fra språklige minoriteter skal få tilbud om morsmålsopplæring på alle trinn i grunnskolen.»

«Stortinget ber Regjeringen utarbeide læreplaner for morsmålsopplæring for de ulike klassetrinn for grunnskolen. Planene skal også vektlegge det kulturelle og identitetsskapende med morsmålsopplæringen.»

Dette medlem viser til at ca. halvparten av elevene fra språklige minoriteter får tilbud om morsmålsopplæring. Det er store variasjoner mellom kommunene. Av de større kommunene skiller Oslo seg markert ut ved at det gis morsmålsopplæring til en svært liten del av den aktuelle gruppen. Dette medlem er redd for at når så få elever i Oslo får morsmålsopplæring, så skyldes det at tilbudet er for dårlig og ikke dekkende for den reelle etterspørselen. Dette er den eneste naturlige forklaringen når en sammenligner med Bergen som har organisert opplæringen på en annen måte og en vesentlig større andel gis morsmålsopplæring.

Dette medlem mener derfor at kommunenes måte å organisere morsmålsopplæringen på vil være avgjørende for hvor mange som vil benytte seg av tilbudet. Dersom kommunene velger en modell som dekker over det reelle behovet, kan det ikke aksepteres. Dette medlem mener at det ikke er grunn til å frykte et «overforbruk» av morsmålsopplæring. Dette medlem mener at kommunene skal pålegges å velge en organisasjonsform som sikrer at alle potensielle brukere får et reelt valg. Dette medlem ser

det ikke som et mål at alle fra språklige minoriteter skal velge morsmålsopplæring. Det viktige er at aktuelle brukere får et reelt tilbud som det også skal være akseptabelt å velge bort.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

1. Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at elever fra språklige minoriteter skal ha de samme muligheter, rettigheter og plikter som medelever med norsk som morsmål. Morsmålsopplæring i annet enn norsk avskaffes i offentlig regi og anses som en privatsak.
2. Stortinget ber Regjeringen basere sin politikk på at det er foreldre til barn fra språklige minoriteters plikt til, på samme måte som det er norske foreldres plikt, etter barnelovgivningen, å sørge for at barn født i Norge har tilstrekkelige norskkunnskaper når de presenteres for opptak i de ordinære offentlige skoler. I de tilfeller der det avdekkes at foreldre ikke har fulgt opp sine plikter på dette felt, bør det medføre reaksjoner som bøter og/eller oppfølging fra barnevernet.
3. Stortinget ber Regjeringen vurdere en utvidelse av skoledagen for elever med manglende norskkunnskaper og intensivere norskopplæringen av slike elever.

Forslag fra Høyre:

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen legge til grunn at morsmålsopplæring/tospråklig opplæring skal vurderes på lik linje med andre tiltak/metoder som brukes i grunnskolen for å kunne gi den enkelte elev en undervisning tilpasset evner og forutsetninger. Dette betyr bl.a. at det ikke gis egne forskrifter om kommunenes plikt til å tilby morsmålsopplæring/tospråklig opplæring, at det ikke utarbeides egne læreplaner for morsmålsopplæring og at de spesielle statlige tilskudd til morsmålsopplæring oppheves.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 3

Elever fra språklige minoriteter skal få tilbud om morsmålsopplæring på alle trinn i grunnskolen.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen utarbeide læreplaner for morsmålsopplæring for de ulike klassetrinn for grunnskolen. Planene skal også vektlegge det kulturelle og identitetsskapende med morsmålsopplæringen.

KOMITEENS TILRÅDING

St.meld. nr. 25 (1998-99) - om morsmålsopplæring i grunnskolen - vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke,- utdannings- og forskningskomiteen, den 4. mars 1999.

Grete Knudsen,
leder.

Marit Tingelstad,
ordfører.

Rune E. Kristiansen,
sekretær.